

Doğma, canım-varlığım qədər
sevdiyim Azərbaycanım
mənim qibləgahımdır

Əliyev

Qəzet 1921-ci
ildən çıxır

ŞƏRQ qapısı

Təsisçi: Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi və Nazirlər Kabineti

Sayı: 199 (21.609)

22 oktyabr 2016-cı il, şənbə

Gündəlik ictimai-siyasi qəzet

www.serqqapisi.az

Qiyməti 20 qəpik

Ordubad Şəhər Uşaq Musiqi Məktəbinin 50 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin

Sərəncamı

Ordubad Şəhər Uşaq Musiqi Məktəbi 1965-ci ilin oktyabr ayında Naxçıvan şəhər 1 nömrəli Uşaq Musiqi Məktəbinin filialı kimi fəaliyyətə başlamış, 1966-cı il avqustun 1-dən isə təhsil müəssisəsi kimi müstəqil fəaliyyət göstərmişdir. Hazırda musiqi məktəbində 9 ixtisas üzrə kadr hazırlığı aparılır. Ötən 50 il ərzində məktəbin 1600-dən çox məzunu olmuşdur. Məzunlardan bir qrupu ali və orta ixtisas təhsili almış, mədəniyyət müəssisələrində, uşaq musiqi məktəblərində çalışaraq ölkəmizdə mədəniyyətin və incəsənətin inkişafına öz töhfələrini vermişlər.

Məktəbdə yaradılan Xalq Çalğı Alətləri, Nəfəsli Alətlər

orkestrləri, Xor Kollektivi, Nağaraçalanlar ansamblı Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafı, milli musiqimizin qorunması və gələcək nəsillərə çatdırılması işində mühüm rolə malikdir.

Ali və orta ixtisas musiqi məktəbləri üçün baza rolunu oynayan Ordubad Şəhər Uşaq Musiqi Məktəbinin muxtar respublikada uşaq və gənclərin musiqi tərbiyəsində, istedadlı musiqiçilər nəslinin yetişdirilməsində, bütövlükdə muxtar respublikanın mədəni həyatında rolunu nəzərə alaraq və Naxçıvan Muxtar Respublikası Konstitusiyasının 5-ci maddəsinin II hissəsinin 22-ci bəndini rəhbər tutaraq

qərara alıram:

1. Ordubad Şəhər Uşaq Musiqi Məktəbinin 50 illik yubileyi qeyd edilsin.
2. "Ordubad Şəhər Uşaq Musiqi Məktəbinin 50 illik yubileyinin keçirilməsi ilə əlaqədar Tədbirlər Planı" təsdiq edilsin.

Naxçıvan Muxtar Respublikası
Ali Məclisinin Sədri

Vasif TALIBOV

Naxçıvan şəhəri, 21 oktyabr 2016-cı il

"Müstəqillik dövrü fakt və rəqəmlərdə" adlı elmi-praktik konfrans

dəfə, əhalinin gəlirləri 57 dəfə, hər bir nəfərə düşən gəlirlər 43 dəfə, bir işçiyə hesablanmış orta aylıq əməkhaqqı isə 25 dəfə artıb.

Bildirilib ki, aparılmış məqsədyönlü tədbirlər nəticəsində, ümumilikdə, ötən dövr ərzində 386 sənaye müəssisəsi fəaliyyətə başlayıb. Əgər müstəqilliyimizin ilk illərində fəaliyyət göstərən sənaye müəssisələrinin sayı 56 olmuşdusa, hazırda bu göstərici 8 dəfə artaraq 442-yə çatıb.

Muxtar respublikada yaşayış məntəqələrinin abadlaşdırılması, əhaliyə göstərilən xidmətlərin səviyyəsinin yüksəldilməsi istiqamətində görülən tədbirlərdən də danışan komitə sədri ötən dövr ərzində muxtar respublikada 4 qəsəbə, 133 kənd mərkəzinin istifadəyə verildiyini deyib, turizm sektorunun inkişafı istiqamətində reallaşdırılan işlərdən, məşğulluğun təmin olunması məsələlərindən geniş bəhs edib.

AMEA Naxçıvan Bölməsinin Tarix, Etnoqrafiya və Arxeologiya İnstitutunun şöbə müdiri, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Emin Şıxəliyev "Naxçıvan Muxtar Respublikasında təhsilin inkişafı (1991-2016-cı illər)" mövzusunda məruzəsində qeyd edib ki, Azərbaycanda təhsil sisteminin milli ənənələr, milli-mənəvi və bəşəri dəyərlər zəminində dinamik və məqsədyönlü inkişafı məhz dövlət müstəqilliyinin bərpasından sonra mümkün olub. Müstəqillik illərində Naxçıvanda təhsil müəssisələri üçün yeni binalar tikilərək, mövcud binalar yenidən qurularaq istifadəyə verilib, onların maddi-texniki bazası möhkəmləndirilib. Muxtar respublikada yeni məktəblərin tikilməsi, onların texniki və kadr təminatının yaxşılaşdırılması, təhsil müəssisələrinin informasiya-kommunikasiya texnologiyaları və pulsuz dərsləklərlə təmin edilməsi sahəsində ardıcıl iş aparılıb. Ümumiyyətlə, 1995-ci ildən ötən dövr ərzində muxtar respublikada 71946 şagird yerlik 183 ümumtəhsil məktəbi, eləcə də 19 məktəbəqədər təhsil müəssisəsi, 26 uşaq musiqi və 3 orta ixtisas təhsil müəssisəsi tikilib və ya yenidən qurulub.

Təhsildəki keyfiyyət dəyişiklikləri ali məktəblərə qəbulda yüksək bal toplayan abituriyentlərin sayında da özünü göstərir. Əgər 1996-cı ildə 500-700 arası bal toplayan abituriyentlərin sayı 5 nəfər olmuşdusa, 2016-cı ildə onların sayı 338 olub.

AMEA Naxçıvan Bölməsinin sədri, akademik İsmayıl Hacıyevin məruzəsi isə Naxçıvan Muxtar Respublikasında elmin inkişafı möv-

zusunə həsr edilib. "Naxçıvan Muxtar Respublikasında elmin inkişafı fakt və rəqəmlərdə" adlı məruzədə qeyd edilib ki, XX əsrin 90-cı illərinin ortalarında ölkə iqtisadiyyatında baş verən müsbət irəliləyişlər elm sahəsində də mühüm dəyişikliklərə səbəb olub. Azərbaycan elminə həmişə hamilik etmiş ümummilli lider Heydər Əliyev respublika rəhbərliyinə qayıdandan sonra elmə dövlət qayğısı artıb. Bu illər ərzində Naxçıvan Muxtar Respublikasında elm sahəsinə yüksək dövlət qayğısı göstərilib, onlarla beynəlxalq simpozium və konfranslar keçirilib, AMEA Naxçıvan Bölməsi yaradılıb, elmi kadrların yetişdirilməsi istiqamətində məqsədyönlü iş aparılıb.

Qeyd edilib ki, 1995-2015-ci illərdə muxtar respublikada tədqiqatçıların 208 monoqrafiyası, 750-yə yaxın kitabı, 320-dən çox dərslik, dərs və tədris vəsaiti, 18342 məqalə və tezisi nəşr olunub.

Ali Məclis Sədrinin bilavasitə dəstəyi, qayğısı və himayəsi ilə Naxçıvan Muxtar Respublikasının tarixinin, abidələrinin, folklorunun, ədəbi-mədəni mühitinin, biomüxtəlifliyinin, təbii sərvətlərinin öyrənilməsi istiqamətində tədqiqat işləri aparılıb, bir sıra ümumiləşdirici əsərlər, kitab və monoqrafiyalar çap edilib. Naxçıvanlı tədqiqatçıların yaxından iştirakı ilə 2002-ci ildə "Naxçıvan Ensiklopediyası" nəşr olunub. Bir neçə ildən sonra AMEA Naxçıvan Bölməsi həmin ensiklopediyaya xeyli əlavələr etməklə yenidən işləyib və iki cildə işıq üzü görüb. "Naxçıvan Abidələri Ensiklopediyası" (Azərbaycan və ingilis dillərində), "Naxçıvan: tarixi və abidələri" (Azərbaycan və ingilis dillərində), "Naxçıvanın tarixi atlası", "Naxçıvanın folklor antologiyası" (üç cildə), "Naxçıvan teatrının salnaməsi" (1883-2008-ci illər), Naxçıvan Muxtar Respublikası flora və faunasının "Qırmızı kitab"ları (I və II cildlər), "Naxçıvan Muxtar Respublikasının ampelografiyası", "Naxçıvan Muxtar Respublikasının təbii sərvətləri: mövcud vəziyyəti və perspektivləri", "Naxçıvan dialektləri", "Naxçıvan Muxtar Respublikasının dərman bitkiləri", "Naxçıvan arxeologiyası", "Naxçıvan tarixi" (üç cildə) və başqa nəşrlər elmi ictimaiyyət tərəfindən maraqla qarşılanıb.

İsmayıl Hacıyev deyib ki, elm sahəsindəki bu inkişaf bundan sonra da dövlətimizin yüksək diqqəti və qayğısı ilə davam edəcəkdir. Bunun üçün isə hər bir elm adamı öz üzərinə düşən vəzifələri məsuliyyətlə yerinə yetirməlidir.

Elmi-praktik konfransın sonunda konfrans iştirakçılarını maraqlandıran suallar cavablandırılıb.

1992-ci il mart ayının 13-də yaradılan Yeni Azərbaycan Partiyası Şahbuz Rayon Təşkilatı ötən müddət ərzində partiya təşkilatları qarşısında qoyulan vəzifələrin yerinə yetirilməsinə çalışıb. Partiya üzvləri rayonda həyata keçirilən tədbirlərdə fəal iştirak edərək, muxtar respublikamızda bərqərar olunmuş sosial-iqtisadi inkişafa töhfələrini vermək üçün yaradılmış hərtərəfli şəraitdən səmərəli istifadə etməyə say göstərirlər.

Yeni Azərbaycan Partiyası Şahbuz Rayon Təşkilatının XI konfransı keçirilib

Bu fikirləri Yeni Azərbaycan Partiyası Şahbuz Rayon Təşkilatının XI konfransında təşkilatın sədri, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin deputatı Rizvan Məmmədov səsləndirib. Bildirilib ki, rayon partiya təşkilatı hərtərəfli qayğı ilə əhatə olunub, təşkilat üçün yeni bina tikilib istifadəyə verilib, kənd, qəsəbə və şəhər mərkəzlərində ilk partiya təşkilatlarına nümunəvi iş otaqları ayrılıb.

Qeyd olunub ki, Yeni Azərbaycan Partiyası Naxçıvan Muxtar Respublika Təşkilatı İdarə Heyətinin 28 yanvar 2016-cı il tarixli qərarına uyğun olaraq ilk partiya təşkilatları ərazi prinsipi üzrə birləşdirilib, 47 ilk partiya təşkilatı yaradılaraq təşkilatı işlər başa çatdırılıb. Hazırda həmin təşkilatlarda 3537 nəfər partiya üzvü birləşir. Konfranslararası dövrdə 231 nəfər partiya sıralarına qəbul edilib.

Məruzə ətrafında Şahbuz Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Nürəddin Quliyev, Yeni Azərbaycan Partiyası Şahbuz Rayon Təşkilatı Gənclər Birliyinin sədri Vüqar Muradovun, "Oğuz səsi" qəzetinin redaktoru Şəhla Nəbiyevanın çıxışları olub.

Konfransda çıxış edən Yeni Azərbaycan Partiyası Naxçıvan Muxtar Respublika Təşkilatı İdarə Heyətinin üzvü Azad Cabbarov bildirib ki, Yeni Azərbaycan Partiyası ölkədə yaranmış mürəkkəb ictimai-siyasi şəraitdə siyasi səhnəyə gəlib. O dövrdə xalq-hakimiyyət həmrəyliyinə əsaslanaraq ölkəni böhrandan xilas etməyə qadir olan yeni siyasi qüvvəyə ehtiyac duyulurdu. Belə bir çətin dövrdə Naxçıvan Muxtar Respublikasına rəhbərlik edən ümummilli lider Heydər Əliyev xalqın yeganə ümid və inam yeri oldu. Həmin vaxt ulu öndər Heydər Əliyev muxtar respublikanın təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üçün məqsədyönlü tədbirlər həyata keçirirdi. Ona görə də yeni Azərbaycan və onun gələcəyi üçün rəhbəri dahi şəxsiyyət Heydər Əliyev olan siyasi partiyamızın yaradılması insanların düşüncəsinə aydın bir həqiqət kimi hakim kəsilmişdi. Bu reallığı düzgün dəyərləndirən ziyahların ümummilli lider Heydər Əliyev etdikləri müraciət, ümumilikdə, Azərbaycan vətəndaşlarının ictimai maraq və mənafeələrinin ifadəsi idi.

Vurğulanıb ki, Yeni Azərbaycan Partiyası Şahbuz Rayon Təşkilatının

qeydiyyatında duran partiya üzvlərinin ulu öndərin müəyyənləşdirdiyi siyasəti özlərinin fəaliyyət proqramına çevirmələri ümummilli liderə sədaqət və ehtiramın ifadəsidir. Bu gün Yeni Azərbaycan Partiyası Şahbuz Rayon Təşkilatında onların sayı 3537 nəfərdir. Partiya üzvlərinin 1376-nı qadınlar, 1667-ni gənclər təşkil edir.

Bu gün Yeni Azərbaycan Partiyası tərəfindən hər bir partiya üzvünün qarşısına bir sıra mühüm vəzifələr qoyulub, 28 yanvar 2016-cı il tarixdə Yeni Azərbaycan Partiyası Naxçıvan Muxtar Respublika Təşkilatının görülmüş işlər və qarşıda duran vəzifələrə dair iclasında bir sıra tapşırıqlar verilib. Yeni Azərbaycan Partiyası Şahbuz Rayon Təşkilatının qeydiyyatında duran partiya üzvləri də bu tapşırıqların yerinə yetirilməsinə öz töhfələrini verməlidirlər.

Qeyd olunub ki, qarşıdakı mərhələdə partiyanın şəhər, rayon və ərazi ilk partiya təşkilatlarının fəaliyyətinin bir istiqamətini də ciddi nizam-intizam təşkil etməlidir.

Azad Cabbarov Yeni Azərbaycan Partiyasının hər bir üzvünə ölkəmizin inkişafı naminə həyata keçirdiyi tədbirlərdə, gördüyü işlərdə müvəffəqiyyətlər arzulayıb.

Yeni Azərbaycan Partiyası Şahbuz Rayon Təşkilatının konfranslararası fəaliyyəti qənaətbəxş hesab edilib.

Sonra mandat komissiyasının məlumatı, nəzarət-təftiş qrupunun hesabatı dinlənilib. Yeni Azərbaycan Partiyası Şahbuz Rayon Təşkilatının XI konfransının qərar layihəsi təsdiq edilib.

Yeni Azərbaycan Partiyası Şahbuz Rayon Təşkilatının 23 nəfərdən ibarət şurası, 9 nəfərdən ibarət idarə heyəti, 3 nəfərdən ibarət nəzarət-təftiş qrupu seçilib.

Konfransda Yeni Azərbaycan Partiyası Şahbuz Rayon Təşkilatı sədrinin seçilməsi məsələsinə baxılıb. Rizvan Məmmədov yenidən təşkilatın sədri seçilib.

Kerol Meri Krofts: Naxçıvanda istehsal edilən məhsullar keyfiyyəti ilə seçilir

Xəbər verdiyimiz kimi, oktyabrın 20-də Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığının Azərbaycanada fəvqaladə və səlahiyyətli səfiri xanım Kerol Meri Krofts Naxçıvan Muxtar Respublikasına səfərə gəlib. Səfər çərçivəsində diplomat rəsmi görüşlər keçirib, təhsil, mədəniyyət və səhiyyə müəssisələri ilə tanış olub, Naxçıvanın yerli istehsal məhsullarının nümayiş etdirildiyi sərgiyə baxıb.

Səfərin birinci günü qonaq ulu öndər Heydər Əliyevin Naxçıvan şəhərinin baş meydanında əzəmətli ucalan abidəsini və Heydər Əliyev Muzeyini ziyarət edib.

Diplomat daha sonra Naxçıvan Dövlət Universiteti ilə tanış olub, tələbələr qarşısında Böyük Britaniya-Azərbaycan əlaqələrinə dair mühazirə oxuyub.

Muxtar respublikanın səfəli təbiət guşələrindən olan Batabat yaylağı ilə tanışlıqdan sonra səfir Duzdağ Fizioterapiya Mərkəzində olub.

Səfərin ikinci günündə isə xanım Kerol Meri Krofts "Xan Sarayı" Dövlət Tarix-Memarlıq, Möminə Xatın və Açıq Səma Altında Muzey Kompleksini və "Naxçıvanqala" Tarix-Memarlıq Muzey Kompleksini ziyarət edib. Hər iki kompleks haqqında məlumatlar alan qonaq daha sonra Naxçıvan Biznes Mərkəzində olub. Məlumat verilib ki, burada 100-ə yaxın istehsal və xidmət müəssisəsi tərəfindən istehsal edilən müxtəlif tikinti, ərzaq, geyim, mebel nümunələri nümayiş olunur.

Oktyabrın 21-də Naxçıvandan xoş təəssürlərlə ayrılan xanım Kerol Meri Krofts "Şərq qapısı" qəzetinə müsahibə verib.

Əvvəlcə səfərinin məqsədi barədə danışan səfir deyib:

– Mənim səfərimin məqsədi Naxçıvan Muxtar

Respublikası ilə tanışlıq, eyni zamanda Böyük Britaniya ilə muxtar respublika arasında əməkdaşlıq imkanlarını öyrənmək idi. Mən Naxçıvan Dövlət Universitetində oldum, orada ingilis dilinə böyük maraq göstərdiyinə şahidlik etdim. Kollektivlə görüş zamanı müəllim və tələbələr təklif etdilər ki, Britaniya universitetləri ilə ingilis dilində onlayn kursların və ya fənlərin tədrisində birgə əməkdaşlıq edək. Mən eyni zamanda universitetin Beynəlxalq münasibətlər və xarici dillər fakültəsində ingilis dilində təhsil alan tələbələrin qarşısında çıxış etdim və tələbələrin suallarına cavab verdim.

Naxçıvanla əməkdaşlıq imkanlarının çox geniş olduğunu deyən səfir bildirdi ki, biz Naxçıvan şəhərindəki Biznes Mərkəzində nümayiş etdirilən yerli məhsullarla tanış olduq. Gördük ki, burada inşaat materiallarından tutmuş ər-

zaq, geyim, mebel məhsullarınadək xeyli adda istehsal nümunələri var, eyni zamanda yerli xalça məmulatlarına baxdıq. Bu sahələr üzrə əməkdaşlıq etmək imkanlarını araşdırmaq olar. Bundan əlavə, qeyd etdiyim kimi, təhsil və mədəniyyət sahələrində əməkdaşlıq imkanları genişdir. Naxçıvana səfərimiz zamanı rəsmilərlə də görüşlərimiz oldu və bildirmək istəyirəm ki, bir-birimizdən öyrənəcəyimiz çox sahələr var.

"Qəribə ölkələrdə yaşayanlar üçün Şərqdə maraqlı nüanslar tapmaq elə də çətin deyil. Naxçıvanda olduğunuz müddətdə daha çox nə xoşunuza gəldi?" – sualımızı xanım Kerol Meri Krofts belə cavablandırdı:

– Ən çox yadda qalan buradakı insanların gülərüzlüyü və bizə xoş münasibəti oldu. Naxçıvanda yetişdirilən və istehsal edilən qida məhsulları çox keyfiyyətlidir. Məna məlumat verdilər, eyni zamanda özüm də şahidi oldum ki, burada istənilən məhsul – limondan duza qədər hər biri təbii və keyfiyyəti ilə seçilir. Bundan əlavə, biz Duzdağ Fizioterapiya Mərkəzində olduq, mənə çox heyratamiz təsir bağışladı. Düşünürəm ki, bu mərkəz həmişə mənim üçün xüsusi yadda qalacaq.

✎ Səbuhi HƏSƏNOV

Oktyabrın 21-də "Naxçıvanbank" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin Ordubad rayon filialı fəaliyyətə başlayıb.

"Naxçıvanbank" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin Ordubad rayon filialı fəaliyyətə başlayıb

Yeni ikimərtəbəli, müasir avadanlıqlarla təmin olunan binada fəaliyyət göstərəcək filialın yaradılmasında məqsəd "Naxçıvanbank" Açıq Səhmdar Cəmiyyəti tərəfindən vətəndaşlara təklif olunan bank xidməti və məhsullarının istehlakçılara birbaşa onlar üçün daha yaxın xidmət mərkəzində çatdırılması, bank işinin səmərəli təşkilindən ibarətdir. Filialın yeni inzibati binasında qurulmuş infrastruktur istehlakçıların bank xidmətlərindən daha rahat şəkildə istifadəsinə imkan verəcəkdir.

Filialla tanışlıq zamanı Mərkəzi Bankın Naxçıvan Muxtar Respublikası İdarəsinin sədri Səbuhi Məmmədov bildirdi ki, burada müasir avadanlıqlar quraşdırılıb, müştərilərə yüksək səviyyəli bank xidmətlərindən istifadə etmələri üçün hərtərəfli şərait yaradılıb. Bütün bank xidmətlərinin göstəriləcəyi filialda əhali, kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı ilə məşğul olan sahibkarlar onlara təklif olunan maliyyə resurslarından yararlanma imkanları genişləndirilib, müxtəlif pul köçürmələri, vergi və rüsumların ödənişləri və digər bu kimi maliyyə əməliyyatlarından istifadə etmək imkanı əldə edəcəklər. Bundan əlavə, filial tərəfindən cari ildə Ordubadda yeni POS-terminalların quraşdırılması, bankomat şəbəkəsinin yaradılması, digər bank xidmətləri sahəsində nailiyyət əldə etmək əsas məqsəd kimi qarşıya qoyulub.

Bildirilib ki, yeni bank qurumlarının fəaliyyətə başlaması əhalinin bank-maliyyə xidmətlərinə daha rahat şəkildə çıxışını və müştərilərə yüksək səviyyədə xidmət göstərilməsini təmin edir. "Naxçıvanbank" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin Ordubad rayon filialının yeni binada fəaliyyətə başlaması da bu sahədə görülən işlərin davamıdır. "Naxçıvanbank" tərəfindən ölkə üzrə ən aşağı faiz dərəcələri ilə təklif edilən əkinçilik, heyvandarlıq, sənaye, ticarət, istehlak və sair kredit məhsullarının daha əlçatan olması, çoxçeşidli elektron bank xidmətlərinə çıxış imkanlarının genişləndirilməsi əhalinin rifah səviyyəsinin yüksəldilməsinə xidmət edəcəkdir. Əvvəllər rayon əhalisi bu xidmətlərdən yararlanmaq üçün Culfa

şəhərində fəaliyyət göstərən "Naxçıvanbank" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin rayon filialına müraciət etməli olurdu. Bu da, öz növbə-

sində, vəsait, vaxt itkisi və məsafə baxımından müəyyən çətinliklər yaradırdı. Ancaq bundan sonra bu xidmətlər daha əlçatan olacaq və yerli əhalinin maliyyə resurslarına olan ehtiyaclarının daha adekvat ödənilməsinə imkan verəcəkdir. Bu, eyni zamanda elektron ödəniş xidmətlərinin daha geniş tətbiqinə və nağdsız hesablaşmaların artırılmasına, müraciət edənlərin daha yaxşı xidmət görməsinə və bu sahədə əhalinin daha ətraflı məlumat almasına öz müsbət təsirini göstərəcəkdir.

Ordubad Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Elşad Məmmədov yeni filialın fəaliyyətə başlamasını rayonun sosial-iqtisadi həyatında əlamətdar hadisə kimi qiymətləndirərək deyib ki, Naxçıvan Muxtar Respublikasında ötən illərdə həyata keçirilən davamlı islahatlar nəticəsində iqtisadiyyatın möhkəm təməli yaradılıb və sosial-iqtisadi inkişafın dinamikliyi təmin edilib. Bu inkişaf iqtisadiyyatın bütün sahələrini əhatə edir. Əldə edilmiş uğurların təməlinə dayanan amillərdən biri də budur ki, muxtar respublikada inkişafa kompleks yanaşma mövcuddur. Ötən dövr ərzində istehsal sahələrinin inkişafı istiqamətində görülmüş işlər maliyyə və bank sektorunun inkişafı ilə paralel şəkildə aparılıb. Ordubad şəhərində "Naxçıvanbank" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin filialının fəaliyyətə başlaması iqtisadiyyatın bütün sahələrində təkəverici rol oynayacaq, əhaliyə göstərilən bank xidmətlərinin keyfiyyəti yüksəldiləcək, nağdsız ödəniş sistemləri inkişaf etdiriləcək.

Məlumat üçün bildirək ki, hazırda "Naxçıvanbank" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin 5 filialı fəaliyyətə göstərir.

✎ Səbuhi HÜSEYNOV

İllərin axarında durulan suyumuz

Keyfiyyətli və fasiləsiz içməli su təminatına nail olunub

Ötən bazar ertəsi nahar fasiləsinə az qalmış mobil telefonuma tanınmadığım bir nömrədən zəng gəldi. Cavab verdiyimdə bir xanım Bakıdan, Blue Filters şirkətinin fərdi istifadə üçün təklif etdiyi sutəmizləyici qurğuların tanıtımı ilə əlaqədar zəng etdiyini bildirdi.

Zəng vuran xanıma, – mən sizə Naxçıvandan cavab verirəm, bizdə içməli su problemi...

Sözümü bitirməyə o sanki nə deyəcəyimi bilirdi kimi mənə qabaqladı:

– Naxçıvanda artıq bütün əhali üçün təmizlənməmiş su verildiyini bilirik. Bağışlayın, vaxtımızı aldım, – deyib nəzakətlə sağollaşdı.

Və bir dəqiqəlik telefon danışığından sonra yaddaşımda iyirmi il əvvəl Naxçıvanı yenidən canlandı.

O zaman Naxçıvan şəhər Babək məhəlləsindəki beşmərtəbəli binadakı mənzilimizə təzə köçmüşdük. Bina həmin dövrə görə nisbətən təzə olsa da, ümumən, şəhərimizin hər yerində rast gəlinən və çoxlarının indi də yaxşı xatırladığı bir çox problemlər burda da var idi. Blokadanın yaratdığı çətinliklərlə üz-üzə qaldığımız həmin vaxtlarda tamamilən kəsilməz təbii qaz və adi məişət cihazlarına belə, gücü çatmayan elektrik problemlərdən əlavə, bir də içməli su qıtlığı vardı. Bilirdim, həmin vaxtlar su xətlərindən ara-sıra gələn su nə dərəcədə içməyə yararlı idi, amma yaxşı yadımdadır ki, biz sakinlər həmin suyu əldə etmək üçün bir çox vasitəyə əl atırdıq. O zamanlar gündə bir-iki saat verilən suyu toplayıb saxlamaq üçün zirzəmilərə iri çənlər yerləşdirilmək, və çənlərdə toplanmış suyu yuxarı mərtəbələrə qaldırmaq üçün harda gəldi nasoslar quraşdırmaq adı hala çevrilmiş, iki gündən bir yanib sıradan çıxan bu nasosların təmirçisini tapmaq müşkülə dönmüşdü. Xülasə, yaşayış binalarının damlarındakı iri su çənlərini və bəzi unutqan sakinlərin şəbəkədə qoşulu saxladığı nasosların doldurub daşdırdığı bu çənlərdən axan suyun aşağı mərtəbədəki evlərə vurduğu zərərliəri yada salanda bu gün evimizdə hazır nemət kimi istifadə etdiyimiz sudan ötrü həmin dövrlərdə nə qədər əziyyətlər çəkdiyimizi bir daha xatırlayıram. Bəli, bu, həmin dövr idi ki, işdən evə gələn müəllim, həkim, mühəndis, bir sözlə, hamı Naxçıvanın sərt şaxtasında don-

muş su borularının donunu açmaq üçün qolları çıymayıb ailəlikcə səfərbər olur, uşaqlardan böyüyə hər kəs belə işlərdə sanki ustalaşmışdı. Su çatmayanda qonşudan bir günlüyə alınan 20 litr suyun ən qiymətli pay olduğu həmin dövrdə insanların əsəblərini korlayan belə işlərə görə sərf olunan asudə vaxt, yaranan mübahisələr və nəhayət, təmiz olmayan suya görə itirilən sağlamlığı indi düşünmək belə, çətindir.

İyirmi il əvvəlki Naxçıvanda su təsərrüfatında mövcud olmuş vəziyyətin təsvirini "Şərq qapısı" qəzetinin 20 yanvar 1994-cü il tarixli nömrəsindəki bir yazıda da görürük. "Buzlaşan küçə" başlığı altında çap olunmuş replikanı oxuyanda Naxçıvan şəhərinin Xan dikindəki çeşmənin suyundan istifadə etmək üçün növbəyə duran sakinlərin yay-qış demədən çəkdiyi əzab-əziyyətlər göz önündə yenidən canlanır. Yazının müəllifi yay aylarında da qızıldan qiymətli hala gələn, qonşular arasında mübahisə və dava-dalaş predmetinə çevrilən çeşmə suyunun qışda hara gəldi axıb gedərək yolları bərhad hala salmasını, küçələrdə donub buzlaşaraq insanlar üçün əlavə problemlər yaratmasını ürəkəğrısı ilə qələmə alıb. Ahıl və ortayaşılı naxçıvanlılar indi bu mənzərələri gənclərimizə danışsalar, onlar çətin ki, inanarlar. Amma bu gün ev və həyətlərdə 24 saat axan göz yaş kimi təmiz suya həsrət qaldığımız belə vaxtlar olub.

Düşünürəm ki, rahat əldə edilən və keyfiyyətli su təminatının həyatımıza və məişətimizə hansı keyfiyyət dəyişiklikləri gətirdiyini görmək üçün keçmiş etdiyimiz ekskurs kifayətdir. İyirmi il əvvəlki belə qayğılı, sözsöhbətli günlər artıq keçmişdə qalıb. Bu gün isə yaxşı olar ki, Naxçıvanda hər bir evə, hər bir fərdi mənzilə verilən yüksəkkeyfiyyətli sudan, onun yaratdığı rifahdan danışaq. Şübhəsiz, muxtar respublikamızda həyata keçirilən belə sosial layihələr ölkəmizdə əhalinin həyat səviyyəsinin yüksəldilməsi və insanların sağlamlığının qorunması istiqamətində reallaşdırılan işlərin mühüm bir hissəsi kimi dövlət-

timizin həyata keçirdiyi sosial siyasətdə əsas yerlərdən birini tutur. Ölkəmizin gücü, iqtisadi imkanları artıqca insanların həyat səviyyəsini sürətlə dəyişdirən belə kollektiv rifahların yaradılmasına çəkilən xərclər də artır. Naxçıvanda da əhalinin fasiləsiz, keyfiyyətli içməli su təminatının yaxşılaşdırılmasına yönəlməmiş bu işlər uzun illər davam etmiş su problemini birdəfəlik həll edərək insanların həyat şəraitini xeyli yüksəldib, su əldə olunması üçün vaxt və vəsait itkisinin qarşısını alıb. Halbuki belə itkilər yaxın keçmişdə kifayət qədər olub. Mövzu üzrə apardığımız kiçik araşdırmadan məlum oldu ki, hazırda Naxçıvan şəhərinin gündəlik içməli su tələbatı 15-25 min kubmetr arasındadır. Naxçıvan Şəhər İcra Hakimiyyətindən əldə etdiyimiz məlumat əsasında, hazırda şəhərimizdə bir mərtəbədə 15 mərtəbəyədək 229 çoxmənzilli bina və 8600-ə yaxın mənzil vardır. Əgər Naxçıvan şəhəri ətrafındakı minlərlə fərdi evi də buraya əlavə etsək, şəhərimizə verilən təzyiqli suyun hesabına orta hesabla 10 mindən artıq su nasosuna olan tələbatın aradan qalxdığını görürük. Hər birinin sərf etdiyi gücün, təqribən, 500 vatt olduğu belə elektrik cihazlarının alınmasına, onların təmirinə və işlətdiyi enerjinin dəyərinə baxdıqda isə ortaya qənaət və səmərə baxımından çox diqqətçəkici nəticələr çıxır. Deməli, indi, sadəcə, bir neçə səhifədə haqqında danışılan müasirləşmiş su təminatı, əslində, insanların gündəlik həyatını, məişət qayğılarını, sağlamlıq təminatını kökündən dəyişdirən, ailə bütəcəsinə qənaət etdirən nəhəng bir layihədir.

2014-cü il aprelin 7-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin iştirakı ilə istifadəyə verilmiş Naxçıvan Şəhər Su Anbarı və Sutəmizləyici Qurğular Kompleksi məhz belə uğurlu işlərdəndir. Layihə çərçivəsində hər birinin tutumu 10000 kubmetr olan iki ədəd və tutumu 5000 kubmetr olan

bir ədəd su anbarı tikilib. Bu mühüm hidroobyekt artıq 100 minə yaxın sakinin yaşadığı Naxçıvan şəhərini fasiləsiz olaraq təmiz su ilə təmin edir. Kompleksdə suyun təmizlənməsi üçün ən müasir qurğu və avadanlıqlardan istifadə olunur, su təbii mineral tərkibi saxlanılmaqla təmizlənir. 2473 kvadratmetr sahəyə malik sutəmizləyici qurğuda üçqat təmizləmə aparılır, Hollandiya istehsalı olan nanofiltrasiya sistemli membranlar vasitəsilə suyun tərkibində olan hissəciklər 0,001 mikrona qədər təmizlənir. Beləliklə, əldə olunmuş keyfiyyətli içməli su müasir tələbatı ödəməklə yanaşı, elektrik enerjisinə qənaət olunmasına imkan verir. Belə tədbirlər muxtar respublikamızın rayon mərkəzlərində və iri kənd yaşayış məntəqələrində də həyata keçirilir.

Təmiz su ən vacib tələbatlardan biridir. Bir anlığa evdə işığın, istiliyin, təbii qazın və suyun eyni anda kəsildiyini təsəvvür etsək, yaranan ilk zəruri tələbatın məhz su olduğunun sübuta ehtiyacı yoxdur. Bu gün Naxçıvan Muxtar Respublikasının heç bir yerində belə bir vəziyyət yoxdur. Amma yaxın keçmiş bu günü ayıran qısa zamanda yaranan dəyişikliklərə baxanda indi qapımızdan ağızına qədər çəkilib gətirilmiş bu əvəzsiz nemətə verdiyimiz dəyər qədər bu işləri həyata keçirənlərə də minnətdarlığımızı gəlin unutmayaq.

✎ Əli CABBAROV
Yazı "Naxçıvan: dünən və bu gün"
yaradıcılıq müsabiqəsinə təqdim
olunmaq üçündür

Qarabağlar Türbə Kompleksi və onun kitabələri

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri 4 iyul 2016-cı il tarixdə "Qarabağlar Türbə Kompleksinin bərpası və tədqiq olunması haqqında" Sərəncam imzalamışdır. Sərəncamla Naxçıvan Muxtar Respublikasının Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsinə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Naxçıvan Bölməsi ilə birlikdə Qarabağlar Türbə Kompleksində bərpa işlərinin elmi və tarixi əsaslarla aparılmasının təmin edilməsi, AMEA Naxçıvan Bölməsinə "Qarabağlar Türbə Kompleksi" tədqiqat qrupunun yaradılması tapşırılmışdır. Sərəncamdan irəli gələn vəzifələrin yerinə yetirilməsi ilə əlaqədar AMEA Naxçıvan Bölməsində uyğun mütəxəssislərin daxil olduğu "Qarabağlar Türbə Kompleksi" tədqiqat qrupu yaradılmışdır.

Orta əsr Azərbaycan memarlığı Naxçıvan məktəbinin ən möhtəşəm nümunələrindən biri də Naxçıvan şəhərində, təxminən, 40 kilometr şimal-qərbdə yerləşən, bölgənin qədim yaşayış məskənlərindən olan Qarabağlar kəndindəki türbə kompleksidir. Qoşa minarəli baştağ və türbədən ibarət olan bu kompleks zəmanəmizdəki qismən dağılmış şəkildə gəlib çatmışdır. Ərazisində aşkar edilən maddi-mədəniyyət nümunələri və orta əsr yazılı mənbələrinin məlumatları göstərir ki, Qarabağlar Azərbaycanın qədim şəhərlərindən olmuş, orta əsrlər zamanı çiçəklənmə dövrü keçirmiş, yüksək inkişaf səviyyəsində olmuşdur. XVII əsr türk səyyahı Övliya Çələbi "Səyahətnamə"sində bu şəhər haqqında maraqlı məlumatlar təqdim edir. Səyyah yazır ki, Qarabağlar bünövrəsi ilk dəfə Mənuçöhr tərəfindən qoyulmuş şəhərdir. İndi Naxçıvan ərazisində ayrıca sultanlıqdır. III Mehmet dövründə (1595-1603) Osmanlıların əlində ikən əməllərə keçmişdir. Nursuz Teymur (Əmir Keçmir) da bu Qarabağlarda qışlayıb sayızsız əsgər ilə beş ay qalmışdır. Çox abad və sonu görünməyən münbit torpağı olan bir düzənliyə malikdir. Neçə dəfə Süleyman xan (Osmanlı sultanı I Süleyman Qanuni – 1520-1566 – F.S.) və sair sərkərdələr burada qışlamışdır. ... Allaha həmd olsun ki, bu şəhərin su və havasının gözəlliyindən təbiətimiz xoşlandı.

Övliya Çələbinin yol qeydlərinə əsasən demək olar ki, XVII yüzilliyin ortalarında Qarabağlar Naxçıvan bölgəsinin, bütövlükdə Azərbaycanın inkişaf etmiş mədəniyyət mərkəzlərindən biri olmuşdur. Bəhs olunan dövrdə şəhərdə 40-a qədər minarənin, 10 minə qədər bağlı-bağçalı evin, qırx minarəli məscid olmaqla, 70 mehrabın, çoxlu karvansara, hamam və çarşının olması və onların sayının getdikcə artması şəhərin orta əsrlər dövründəki ehtişamından xəbər verir. Ancaq çox təəssüflərlə olsun ki, belə möhtəşəm bir şəhər sonralar baş verən dağıdıcı müharibələr zamanı döyüş meydanına çevrilməsi, təbii qüvvələrin təsiri və digər səbəblərdən xeyli tənəzzül etmiş, təsərrüfat böyük zərər çəkmiş, mədəni nailiyyətlər məhv edilmiş, tarix-mədəniyyət abidələri, demək olar ki, sıradan çıxaraq məhv olmuş, indiyə qədər yalnız qoşa minarəli baştağ və türbə gəlib çatmışdır.

Səyyahın şəhərdə gördüklərinə əsasən qələmə aldığı məlumatlardan belə bir nəticə hasil olur ki, Qarabağlar şəhərində meyvəçilik yüksək inkişaf səviyyəsində olmuşdur. Yəzdənqulu ədli bağbanın öz bağından onlara 26 növ armud göstərməsi, "Mələçə", "Abbasi", "Ordubadi" deyilən armudların yeyənin ağzında nabat güləbi qətrəsi əmələ gətirməsi, lələ oxşar narların olması haqqında məlumatlar çox maraqlıdır.

"Səyahətnamə"də Qarabağlar şəhəri əhalisinin milli mətbəxi haqqında verilən məlumatlar da çox diqqətəlayiqdir. Orada qeyd edilir ki, Rəvan (İrəvan) düyüsü, plovu, hərisəsi (həliması) ləzzətli olur. Aşpazları son dərəcə təmiz və hamısı müsəlmandır.

Övliya Çələbinin haqqında bəhs etdiyi abidələrdən kənddə bu günədək ancaq bir türbə və qoşa minarəli baştağ qalmışdır. Zamanın sınaqlarına, təbii qüvvələrin təsirinə mətanətlə dözsə də, on iki yarım silindrin bir-birinə birləşdirilməsi yolu ilə yaradılan türbə və qoşa minarələr müəyyən dağıntıya məruz qalmış, yuxarı hissələri tamamilə uçmuş, abidələr haqqında ən

dəqiq məlumatları özündə əks etdirən kitabələrin çox hissəsi ovulub tökülmüşdür. Kompleksə daxil olan abidələrin kitabələri haqqında bəhs edərkən "Naxçıvan Tədqiqat və Tərtib Cəmiyyəti"nin elmi katibi Mirbağır Mirheydərzadə 1927-ci ildə yazırdı: "Kənd əhalisinin dediklərinə görə, minarənin yazılarının çox hissəsi çar soldatları tərəfindən sökülüb xarab edilmişdir. Olsun ki, tarixinə aid yazılar da o vaxt sökülmüşdür".

Kompleksə daxil olan qoşa minarəli baştağın üzərində çox hissəsi dağılmış kitabə qalmışdır. Ə.Ələsgərzadə kitabəni belə oxumuşdur: "Bu binanın [tikilməsini] ... cahan Qudi xatın əmr etdi".

Fəzlullah Rəşidəddinin (XIII-XIV əsrlər) yazdığına görə, Hülakülər (Elxanilər) dövlətinin banisi Hülakü xanın arvadlarından birinin adı Qutuy xatın olmuşdur. Sarayda böyük nüfuzə malik olan Qutuy xatın ağı və bacarığı sayəsində oğlu Sultan Əhməd iki il iki ay on üç gün davam edən hakimiyyəti dövründə (1282-1284-cü illər) dövlətin idarə olunmasında iştirak etmişdir. Fikrimizcə, kitabədə adıçəkilən Qudi xatın mənbələrdə Quti və ya Qutuy xatın şəkildə xatırlanan qadınla eyni adamdır.

Kitabədə tarix qalmamışdır. Ancaq minarələri tədqiq edən memarlar onların XII əsrdə inşa edilməsi fikrindədirlər. Hətta bu minarələrin görkəmli memar Əcəmi Naxçıvani tərəfindən inşa edilməsini ehtimal edənlər də vardır. Akademik Ə.Salamzadə və sənətsünaslıq doktoru K.Məmməd-zadənin fikrincə, bu minarələri birləşdirən baştağ sonralar, XIV əsrdə tikilmişdir. Bu fikri baştağın üzərindəki kitabədə Hülakü xanın arvadı Qudi xatının adının qeyd edilməsi də təsdiq edir. Qudi xatının adının üzərində qeyd edilməsinə əsasən aydın olur ki, qoşa minarələri birləşdirən baştağ həmin qadının yaşının qocalıq dövrünə təsadüf edən XIV əsrin I yarısında inşa olunmuşdur.

Qarabağlar memarlıq kompleksinin əsasını təşkil edən türbə Azərbaycan memarlıq abidələri içərisində öz gözəlliyi ilə seçilir və özünəməxsusluğu ilə fərqlənir. On iki yarım silindrin birləşdirilməsindən əmələ gətirilən, diametri 10 metrə yaxın, hazırkı vəziyyətdə hündürlüyü 16 metr olan Qarabağlar türbəsinin digər oxşar xatirə tikililərindən əsas fərqləndirici cəhətlərindən biri də onun 4 ədəd baştağının olmasıdır. Coğrafi baxımdan cəhətlərə – şimala, cənuba, şərqə və qərbdə istiqamətlənmiş bu baştağların həlqi məqsədlə yaradılması elmdə hələlik tam aydınlaşdırılmamışdır. Bu haqda tədqiqatçıların müxtəlif fikirləri vardır. İ.Şeblikinin fikrincə, bu girişlər coğrafi cəhətləri göstərmək məqsədilə yaradılmışdır. 1926-cı ildə türbəni tədqiq edən İsa Əzimbəyov isə bu baştağlar – girişlər haqqında yazır: "Müsəlmanlar inanırlar ki, insan dörd ünsürdən yaradılmışdır: 1. Su, 2. Atəş, 3. Torpaq, 4. Külək. Bunun şərifinə isə türbədə dörd baş giriş yaradılmışdır". Alim elə oradaca fikrinə davam edərək göstərir ki, bəzi tədqiqatçılar bu dörd giriş Məhəmməd Peyğəmbərdən sonra xilafətə başçılıq etmiş ilk dörd xəlifənin (Əbubəkr, Ömər, Osman, Əli) şərifinə

Azərbaycan memarlığının Naxçıvan məktəbinə aid Qarabağlar Türbə Kompleksinin bərpa olunması haqqında Sərəncam imzalaması Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin Naxçıvan şəhərinin 2018-ci il üçün İslam mədəniyyətinin paytaxtı elan olunmasına çox böyük töhfəsi kimi diqqəti cəlb edir.

Fəxrəddin SƏFƏRLİ

AMEA Naxçıvan Bölməsi Tarix, Etnoqrafiya və Arxeologiya İnstitutunun direktoru, AMEA-nın müxbir üzvü

Son tədqiqatlara görə, şəhər mədəniyyətinin tarixi 5000 ildən çox olan Naxçıvan ərazisində çoxlu sayda şəhərlər mövcud olmuş, bu şəhərlər tərəqqi və tənəzzül dövrlərini yaşamış, onlardan bəziləri şəhər kimi günümüzdə qədər varlığını qoruyub saxlamış, bəziləri kəndiqli yaşayış məntəqələrinə çevrilmiş, bəzi şəhərlər isə ümumiyyətlə həm şəhər, həm yaşayış yeri kimi əhəmiyyətini itirmiş, dağıdılmış və yaxud tarix səhnəsindən silinmişdir.

Yurd yerlərimiz

İtmiş şəhərin izi ilə və yaxud tarixi Əncan şəhəri haradadır?

Məsələn, Naxçıvan, Ordubad, Culfa kimi şəhərlər, demək olar ki, tarixin əksər dövrlərində şəhər kimi varlığını qoruyub saxlaya bilmiş, Əylis, Qarabağlar, Azad şəhər əhəmiyyətini itirsə də, bu günə qədər kənd yaşayış məntəqəsi kimi muxtar respublika ərazisində qalmaqdadır. Lakin tarixdən məlum olan Kiran, Astabad kimi Naxçıvan şəhərləri mövcudiyətini qoruyub saxlamamışdır. Orta əsr mənbələrində Naxçıvan ərazisində adıçəkilən belə şəhərlərdən biri də Əncandır.

Məlumdur ki, monqol hücumları dövrü Azərbaycan, o cümlədən xüsusən Naxçıvan əraziləri üçün bir sıra dağıntılarla yadda qalmışdır. Lakin monqolların yerli əhali ilə qaynayıb qarışması və yerli dövlət idarəçilik ənənələrini mənimsəmələrindən sonra meydana çıxmış Hülakülər dövləti zamanında bir sıra quruculuq işləri həyata keçirilmişdir. Maraqlıdır ki, dövrün mənbələrində Naxçıvanın təməninin tərkibinə aid olan Naxçıvan, Ordubad, Azad, Makuyə, Dəbil, Qarabağlar şəhərləri ilə yanaşı, daha bir şəhərin – Əncanın da adı çəkilir. "Naxçıvan tarixi"nin I cildində qeyd olunur ki, bəhs etdiyimiz dövrdə Naxçıvanın təməninə 5 şəhər və əlavə olaraq 10 şəhərliki kiçik yaşayış yeri daxil olmuşdur.

Əncan şəhərinin adı haqqında məlumat verən əsas mənbə Həmdullah Qəzvininin "Nüzhət əl-qulub" əsəri hesab edilir. Əncan şəhərində mis mədənlərinin olduğunu qeyd edən Həmdullah Qəzvinini şəhərin digər adını Karxana kimi göstərmiş və burada mis emalı barədə məlumat vermişdir. Bu fikirdən belə bir qənaətə gəlmək olar ki, burada hasil edilən misdən yerli sənətkarlar müxtəlif məmulatlar hazırlamaq üçün istifadə etmişlər. Bu dövrdə mis və mis-bürünc məmulatının, əsasən, məişət təyinatlı qab-qacağın istehsalı geniş intişar tapmışdır. Unutmamaq lazımdır ki, Təbriz, Gəncə, Xoy, Şəmkir şəhərləri ilə yanaşı, Naxçıvan da monqol yürüşlərinə qədərki dövrdə metalışləmə sənətinin mühüm mərkəzlərindən biri olmuşdur.

Aparığımız araşdırmalar göstərir ki, bu şəhər haqqında naməlum müəllifin "Əcaib əd-dünya" əsərində də məlumat verilmişdir. "Əcaib əd-dünya"da Əncan haqqında verilən məlumatlardan aydın olur ki, şəhər möhkəm qala divarları ilə əhatə edilmişdi. Əsərdə yazılır: "Əncan. Sərt, çətinliklə keçilən yerdədir. Dağlar şəhərin hüdudlarından kənarda yerləşir, möhkəm qaladır. Oranın malları incə parçalar, yaylıqlar, keyfiyyətli üst örtükləri, ziş corablardan ibarətdir".

Əncan şəhəri ilə bağlı tədqiqatçılar müxtəlif fikirlər irəli sürsələr də, bu şəhərin dəqiq lokalizasiyasını aparmaq bu günə qədər mümkün olmamışdır. Qeyd edək ki, Naxçıvan Muxtar Respublikası ərazisində mis filizi və sərbəst mis yataqları Naxçıvan şəhərindən 18 kilometr şimal-şərqdə, Naxçıvançayın orta axın hövzəsində, Qızıldağ dağından 1 kilometr cənub-şərqdə yerləşən Xal-xal yatağında, mis-molibden-porfir yataqları isə Ordubadçayın yuxarı axın hissəsində, Sərkidağ-Diaxçay filiz sahəsində aşkara çıxarılmışdır. 1925-ci ilə aid olan "Naxçıvan diyarının təhqiqi üzrə xüsusi komissiyanın məruzəsi"ndə Naxçıvan ərazisində daha bir metal yatağı ilə bağlı məlumat verilir. Mənbədə qeyd edilir ki, Naxçıvanda ən iri gümüş-qurğuşun yataqları Şəhur stansiyasından Arpaçaya gedən şose yolu üzrə 15 verst aralıda Gümüşlü deyilən yerdədir. Bu yataqlar çoxdan işlənmişdir, bunu ordakı köhnə mədəni yerləri göstərir. Bu cür köhnə saxtalarından biri təmizlənmiş və onda qədim alətlər: dəmir pazlar, gil lampalar, yağ bardağı, bir neçə insan kəlləsi və sümükləri tapılmışdır.

XIX əsr rus mənbələrində Naxçıvan haqqında verilən məlumatlardan bəhs edən tarix üzrə fəlsəfə doktoru Yaşar Rəhimov yazır: "Rus mənbələrinin təhlilindən belə məlum olur ki, Dərələyəz mahalındakı Gümüşxana kəndinin (İndiki Şəhur rayonunun Gümüşlü kəndi – Y.R.) ətrafında gümüş çıxarılan iki dərin xəndək olmuşdur". Professor Səfərəli Babayevin "Naxçıvan Muxtar Respublikasının coğrafiyası" adlı kitabında təqdim etdiyi xəritədə də Gümüşlü yaxınlığında polimetall yataqlarının olduğu qeyd edilmişdir.

Maraqlıdır ki, Məhəmməd Seyfəddini də Əncan şəhərinin məhz Şəhur ərazisində yerləşməsi fikrini irəli sürmüşdür. Dilçi alim Adil Bağirov isə Əncanın digər adı olan Karxananın indiki Gümüşlü kəndinin keçmiş adı olduğunu əsərlərində qeyd etmişdir. Müəllifin digər bir əsərində isə Naxçıvan ərazisində üç yerdə – Babək rayonunda, Ordubad rayonunun Biləv kəndində və Şəhur rayonunda Karxana toponiminin olduğu göstərilmişdir.

Fikrimizcə, XIX əsr rus mənbələrində verilən məlumatlar, 1925-ci ilə aid olan "Naxçıvan diyarının təhqiqi üzrə xüsusi komissiyanın məruzəsi"ndə göstərilmiş faktlar Əncan və ya Əncanın məhz Gümüşlü kəndi istiqamətində yerləşdiyini söyləməyə imkan verir.

Maraqlıdır ki, A.Ş.Milmanın yazdığına görə, XIX əsrdə Qarabağ xanlığına aid olan 21 mahalın biri Əncan-türk və ya Əncan-türk mahalı olmuşdur. Ola bilsin ki, monqol hücumlarının ağırlığı nəticəsində Əncan sakinləri Qarabağa üz tutmuş və bu türk tayfaları Qarabağda məskunlaşdıqdan sonra öz doğma şəhərlərinin adını yerləşdikləri mahala vermişlər. "Naxçıvan tarixi"ndə Naxçıvanda XIII əsrdən sonra mis mədənlərinin işinin tənəzzülə uğraması haqqında verilən məlumatı da nəzərə alsaq, deyə bilərik ki, bu proses yerli əhalinin miqrasiyası ilə də bağlı ola bilərdi.

Tarixi mənbələrdə adı qalan bu şəhərin, mütləqdir ki, ulu Naxçıvanın bir guşəsində izləri qalmışdır və gələcək tədqiqatlar bizi bu şəhərə aparıb çıxaracaqdır.

Sənət bəzən hansısa bir sənətkara təkcə şan-şöhrət gətirmir. Onun yaşam tarzına çevrilir, həyat amalına dönür. Bu istəklə yaşayan sənətkarlar öz sevimli sənəti ilə yalnız nəfəs almır, onu həm də qiymətli bir xəzinə kimi öz övladlarına təhvil verirlər. Bununla da həm öz adlarını, həm də sənətin sirlərini yaşadırlar. Naxçıvan teatrında da belə sənətkar ailələri öz sənət ənənəsini yetirmələri olan övladlarına miras olaraq buraxmış və adlarını teatr tarixinin qızıl sahifələrinə yazmışlar. Belə sənətkar ailələrindən biri də Mövləvilərdir.

Sələflər və xələflər – Səməd və Tofiq Mövləvilər

Hardasa yüz ilə yaxındır ki, Naxçıvan teatrının afişalarında, proqramlarında Mövləvi soyadına rast gəlirik. Cəlil Məmməd-quluzadə adına Naxçıvan Dövlət Musiqili Dram Teatrının bu görkəmli nasillə bağlanan tarixi 1920-ci illərdən başlayır. Ailənin ilk sənətkarı Əbdülsəməd Rzalı 1900-cü ildə Təbrizdə anadan olub. Təbrizdəki "Rüşdiyyə" məktəbində təhsil alan gənc Əbdülsəməd burda ilk dəfə Nəriman Nərimanovun "Nadir şah" əsərindəki yeganə qadın obrazı olan Gülcəhanı oynayıb. 1921-ci ildə baş verən siyasi proseslərin fonunda Naxçıvana köçməyə məcbur olub. İstedadlı gənc elə həmin ildən Naxçıvan teatrında aktyor və rejissor kimi fəaliyyətə başlayıb. Sonradan onu teatrsevərlər Səməd Mövləvi kimi tanıyıblar. Böyük sənətkarın davamçısı olan oğlu Tofiq Mövləvi bu ad dəyişdirməsini atasına qarşı olan təqiblərlə əlaqələndirir: "Həmin illərdə İrandan gələn adamları təqib edir və onlardan şübhələnirdilər. Atam da məcbur qalıb özünə Mövləvi – yəni 13-cü əsrin məşhur türk övlıyası Cəlaləddin Ruminin davamçılarının özlərinə götürdüyü ləqəbi soyad kimi qəbul edir. Adından isə "Əbdül" sözünü çıxır. Beləliklə, Əbdülsəməd Rzalı Səməd Mövləvi olur. Amma mən öz oğluma atamın adını elə-belə də verməmişəm – Əbdülsəməd".

Səməd Mövləvi Naxçıvan teatrında bir-birindən maraqlı rollar oynayıb. Onun obrazlar qalereyasında N.Nərimanovun "Nadir şah" dramında Nadir şah, C.Məmmədquluzadənin "Ölülər" tragikomediyasında Şeyx Nəsrulla, M.F.Axundovun "Müsyö Jordan və Dərviş Məstəli şah" komediyasında Məstəli şah, "Hacı Qara" komediyasında Heydər bəy, Şekspirin "Otello" əsərində Otello, H.Cavidin "Şeyx Sənan" əsərində Şeyx Sənan və başqa onlarla rollar var. Bundan başqa, Səməd Mövləvi C.Cabbarlının "Oqtay Eloğlu", "Sevil", "Aydn", V.Şkvarın "Özgə uşağı", Ü.Hacıbəyovun "Ər və arvad", "Leyli və Məcnun", A.Ostrovskinin "Günahsız müqəssirlər" və digər müəlliflərin 10-dan artıq əsərinə rejissor kimi də qurulub. O, Böyük Vətən müharibəsi illərində digər sənətkarlarla birlikdə teatrda maraqlı tamaşalar hazırlamaqla vətənpərvərlik hisslərinin artırılması məqsədilə hərbi hissələrdə çıxışlar edirdi. Maraqlı bir fakta diqqət yetirək: 1942-ci ildə teatrın nəzdində yaradılmış üç bədii təsviqat briqadasına Səməd Mövləvi, Mirhəsən Mirişli və Füzulə Əlixanova rəhbərlik edirdilər. Bu vətənpərvər fəaliyyət nəticəsində 1943-cü ildə Azərbaycanın bir sıra teatr xadimləri ilə birlikdə Səməd Mövləvi də Azərbaycan SSR-in Əməkdar artisti fəxri adına layiq görülüb. 1960-cı ildə isə Xalq artisti fəxri adını alıb. Bu mərasimdə isə dediyi bir ifadə Naxçıvan teatrının gələcək sənət yolunda istiqamətini təyin edib: "Rus teatri və Avropa dramaturgiyası tükənməz yaradıcılıq məktəbidir. Biz bu məktəbdən səylə öyrənməliyik". Bu fikir həm də hələ gənc yaşlarında Tiflis və İrəvan Azərbaycan teatrında işləyən Səməd Mövləvinin dünyagörüşü və əsl sənətkar

kimi potensialından, dünya dramaturgiyasına olan marağından xəbər verir. Xalq artisti 1962-ci ildə vəfat edib. Əslində, bir sənətkar üçün bu yaş yaradıcılığın tam mükəmməlləşdiyi bir dövrdür. Amma o, artıq özümdən sonra səhnədə onun işini davam etdirən bir xələfini – oğlu Tofiq Mövləvinin yetişdirə bilməmişdi. 1954-cü ildə ilk dəfə səhnəyə çıxanda Tofiq Mövləvinin 16 yaşı vardı. Tofiq müəllim deyir ki, mən uşaqlıqdan tez-tez atamla teatra gəlirdim. Onun oynadığı rollara, rejissorluq etdiyi tamaşalara maraqla baxırdım. Atam o qədər həvəslə və maraqla işləyirdi ki, mən də özümü ona oxşatmağa çalışırdım. Nəticədə isə özümü bir gün səhnədə gördüm.

Maraqlı burasıdır ki, Tofiq Mövləvi də Naxçıvan teatrının səhnəsində təkcə aktyor kimi çıxış etmədi. O həm də xalq teatrında "Gənclik" studiyası yaratmışdı. Bu studiyada isə o vaxt Naxçıvan şəhərində fəaliyyət göstərən müəssisələrin həvəskar gənclərini cəlb etməklə bir-birindən maraqlı tamaşalar hazırlayırdı. Muxtar respublikanın kəndlərində, rayon mərkəzlərində təmənnəsiz oynanılan tamaşalar heç də peşəkar teatrdakından geri qalmırdı. Hətta bu tamaşalar o zaman paytaxt Bakıda da oynanılıb. İndi muxtar respublikamızda teatr sahəsində yaxşı tanınan Xalq artistləri Şirzad Abutalıbov, Kamran Quliyev, Yasəməm Ramazanov da ilk səhnə addımlarını məhz Tofiq Mövləvinin studiyasında atıb. Bu siyahını indi sənətlə məşğul olan peşəkarları və olmayan həvəskar insanları sadalamaqla nə qədər uzatmaq olar. Bu studiya, bir növ, böyük teatr üçün əsl aktyor bazası idi. Səhnəni atasından keçən irsi peşəkarlıqla, intuisiya ilə hiss edən, bu sənətin içində, mühitində böyüyən Tofiq müəllim aktyor kimi də səhnədə öz sözünü deyib. "Qız atası", "Şeyx Sənan", "Ana", "O olmasın, bu olsun", "Atabəylər" və başqa əsərlərdə bir-birindən maraqlı rollar oynayıb. Hətta "Mənim nəğməkar bibim" tamaşasındakı Müküş rolu ilə ölkə səviyyəsində teatr tənqidçilərinin diqqətini cəlb edən onları xoş sözlər deməyə məcbur edib. 1974-cü ildə Azərbaycan Respublikasının Əməkdar artisti, 2008-ci ildə isə Xalq artisti fəxri adlarına layiq görülüb. 2005-ci ildən Prezident təqaüdüçüsüdür.

Səhnəyə bağlanan iki tale, iki ömür. Əgər müqayisə apararsaq, hər iki sənətkar – istər ata Mövləvi, istərsə də oğul Mövləvi sənətkarlıq baxımından bir-birindən çox az fərqlənir. Bu fərq yalnız zaman və mühit fərqi. Əgər Səməd Mövləvi kiçik səhnəsi, balaca tamaşaçı salonu olan teatrda sənət sərgiləyirdisə, Tofiq Mövləvinin qismətinə 1964-cü ildə istifadəyə verilən, 2012-ci ildə yenidən qurulan müasir binaya malik Naxçıvan Dövlət Musiqili Dram Teatri düşüb. Amma fərqi yoxdur, sənət sənətdir. O, onu sevən hər kəsi yaşadır, tanıdır və adını tarixin səhifəsinə yazır. Bu sevgi əgər bir nəslin ənənəsinə çevrilsə, deməli, bu səhifə daim vərəqlənən əbədi yaddaşa çevrilir.

Səməd CANBAXŞIYEV

Naxçıvan Dövlət Universitetində təlim kurslarına başlanılıb

Naxçıvan Dövlət Universiteti ilə Naxçıvan Muxtar Respublikası Təhsil Nazirliyi arasında elm və təhsil sahəsində əlaqələri genişləndirmək və inkişaf etdirmək məqsədilə "Naxçıvan Muxtar Respublikasının elm, ali və orta ixtisas təhsili müəssisələri ilə ümumtəhsil məktəbləri arasında əlaqələrin təşkili haqqında" imzalanmış əməkdaşlıq müqaviləsinə əsasən hər il universitetdə müxtəlif ixtisaslar üçün təlim kurslarının keçirilməsi artıq ənənə halını alıb.

Bu ilki təlim kurslarının fərqi ondan ibarətdir ki, biologiya, kimya və fizika ixtisasları üzrə keçiləcək dərslərin hər ixtisas üçün üç ay müddəti olmaqla mərhələli şəkildə keçilməsi nəzərdə tutulur. Burada orta məktəb müəllimlərinə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından istifadə etməklə mühazirələr oxunacaq, laborator məşğələlər keçiriləcək. Təlimlərdə fərqlənən

müəllimlərə Naxçıvan Dövlət Universitetinin sertifikatları təqdim olunacaq.

Kursların başlanğıcına həsr olunmuş plenar iclası giriş sözü ilə açan rektor, AMEA-nın müxbir üzvü Saleh Məhərrəmov muxtar respublikada təhsilin inkişafından, universitetin son illərdə qazandığı nailiyyətlərdən bəhs edib.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının təhsil naziri Məmməd Qəribov çıxışında vurğulayıb ki, bu gün muxtar respublikada təh-

silə diqqət və qayğı yüksək səviyyədədir. Yeni məktəb binalarının tikilib istifadəyə verilməsi, onların yüksək maddi-texniki baza və ən müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyaları ilə təchiz edilməsi bu qayğının bariz nümunəsidir. Nazir təlimdə iştirak edəcək müəllimlərə uğurlar arzulayıb.

Tədbirdə əlaqələrin daha da inkişafına, yeni metod və üsulların tətbiqinə dair təkliflər səsləndirilib.

Nərin CABBAROVA

Şahmatçılar üçün interaktiv məşğələ keçirilib

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin 2014-cü il 20 iyun tarixli "Naxçıvan Muxtar Respublikasının təhsil müəssisələrində elektron təhsilin təşkili ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" Sərəncamından irəli gələn vəzifələrin icrası istiqamətində həyata keçirilən tədbirlərin davamı kimi ayda bir dəfə olmaqla şahmat məşğələləri keçirilib.

Ötən tədris ilindən başlayaraq keçirilən məşğələlər yeni tədris ilində də davam etdirilir.

Naxçıvan Şahmat Mərkəzində növbəti məşğələ keçirilib. Məşğələ şahmat üzrə qadınlardan ibarət Azərbaycan yığma komandasının baş məşqçisi, beynəlxalq usta Fikrət Sideifzadə tərəfindən tədris olunub, şəhər və rayon şahmat məktəblərindən 150-yə yaxın gənc şahmatçı elektron lövhələrdə məşğələni izləyiblər. Məşğələ zamanı gənc şahmatçıların sualları Fikrət Sideifzadə tərəfindən cavablandırılıb.

Naxçıvan Muxtar Respublikası

Təhsil Nazirliyi tərəfindən təşkil olunan və qabaqcıl şahmat müəllimləri tərəfindən tədris edilən innovativ məşğələlərin keçirilməsində məqsəd şahmatın kütəlviliyinə nail olmaq, şagirdlərin bu idman növünə meyil və maraqlarını daha da artırmaq, qarşılıqlı fikir mübadiləsi aparmaqla şahmatçılar arasında rəqabət mühitini formalaşdırmaqdır.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Təhsil Nazirliyinin mətbuat xidməti

Dağ yürüşü üzrə muxtar respublika birinciliyi

Culfa rayonunun Boyəhməd kəndində Naxçıvan Muxtar Respublikasının Gənclər və İdman, Təhsil nazirlikləri və Naxçıvan Muxtar Respublikası Hava və Ekstremal İdman Növləri Federasiyasının təşkilatçılığı ilə 5 km məsafəyə dağ yürüşü üzrə Naxçıvan Muxtar Respublika birinciliyi keçirilib.

Yarıdan əvvəl Gənclər və İdman Nazirliyi Aparatının Kütəlvə bədən tərbiyəsi və idman şöbəsinin müdiri Taleh İbrahimov, Hava və Ekstremal İdman Növləri Federasiyasının sədr müavini Azər Məmmədov çıxış edərək oyunun qaydaları haqqında idmançılara məlumat veriblər.

70-ə yaxın idmançının iştirak etdiyi yarışda 18-20 yaş qruplarında oğlanlar arasında qalib adını Naxçıvan Musiqi Kollecinin tələbəsi Maqşud Məmmədov qazanıb. Digər iki pillədə Naxçıvan Tibb Kollecinin tələbələri Əsgər-xan Məhərrəmli və Qaraş Hü-

seyinli qərarlaşıblar. Qızlar arasında da ilk pillədə Naxçıvan Tibb Kollecinin tələbəsi fəxri kürsünün ən yüksək pilləsinə qalxıb. Dünya Əmrahlı Naxçıvan Dövlət Texniki Kollecinin tələbəsi Telli Abbasova və Naxçıvan Tibb Kollecinin tələbəsi Könül Hüseynovanı qabaqlayıb.

21-22 yaş qrupları üzrə yarışda isə Naxçıvan Dövlət Universitetinin tələbəsi Yuris Allahverdiyev bütün rəqiblərini geridə qoyub. Naxçıvan Musiqi Kollecinin tələbəsi İlkin Zamanov ikinci, Naxçıvan Dövlət Universitetinin tələbəsi Arif Həsənov üçüncü olub-

lar. Qızların mübarizəsində isə Naxçıvan Tibb Kollecinin tələbəsi Günel Əliyeva birinci yerə layiq görülüb. Naxçıvan Tibb Kollecinin tələbəsi Özləm Hacıyeva və Naxçıvan Dövlət Texniki Kollecinin tələbəsi Səngül Səfərova qalibdən az da olsa, geri qalaraq ikinci, üçüncü yerləri bölüşüblər.

Qalib gələn idmançılara Naxçıvan Muxtar Respublikasının Gənclər və İdman Nazirliyi və Təhsil Nazirliyi tərəfindən diplomlar, Hava və Ekstremal İdman Növləri Federasiyası tərəfindən isə idman formaları təqdim olunub.

Sonda idmançılar Akademik Həsən Əliyev adına Zəngəzur Milli Parkının Boyəhməd kəndində yerləşən muzeyini ziyarət ediblər.

Kikboksinq üzrə şəhər birinciliyində 70 idmançı qüvvəsini sınayıb

Naxçıvan şəhərindəki İlham Əliyev adına Olimpiya-İdman Kompleksində yeniyetmə və gənclər arasında kikboksinq üzrə Naxçıvan şəhər birinciliyi keçirilib.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının Şərq Döyüşü Sənəti Fe-

derasiyası ilə Naxçıvan Şəhər Gənclər və İdman İdarəsinin təşkil etdiyi yarışda 12 çəki dərəcəsində 70 idmançı mübarizə aparıb. Gənclər və İdman İdarəsinin rəisi Xəyal Qurbanov tədbiri açıq elan edib və Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni səsləndirilib.

Şərq Döyüşü Sənəti Federasiyasının sədr müavini Cavanşir Salayev yarışın qaydaları haqqında idmançılara məlumat verib.

Yarışın yekununa əsasən, İsa

Yaqubov, Uğur Əliyev, Akif İsmayılov, Əli Abdullazadə, Səhət Əsədov, İsmayıl Yaqubov, Elvin Baxışov, Yasin Babazadə, İbrahim Səfərov, Həsən Kərimov, Fərman Rzayev və Məmməd Məmmədli müvafiq olaraq 24, 26.5, 29, 33, 36, 39, 42, 45, 48, 51, 54, 75 kiloqram çəki dərəcələrində bütün rəqiblərini məğlub edərək birinciliyin qalibləri olublar.

Sonda hər çəki dərəcəsində yer tutan idmançılar Naxçıvan Şəhər Gənclər və İdman İdarəsinin diplomları ilə mükafatlandırılıblar.

Ə Ceyhun MƏMMƏDOV

ŞƏRQ qapısı
Baş redaktor:
TURAL SƏFƏROV

Ünvan: AZ-7000,
Naxçıvan şəhəri, "Təbriz" küçəsi 1.
Telefonlar: Məsul katib: 545-62-47
Şöbələr: 545-81-44, 545-51-18
Müxbirlər: 545-75-21, Faks: 544-52-52
E-mail: serqqapisi@nakhchivan.az

Qeydiyyat №: 575
Əlyazmalara cavab verilmir
və onlar geri qaytarılmır

Nömrəyə məsul: Səbuhi Hüseynov
Qəzet redaksiyanın kompüter mərkəzində yığılıb, səhifələnilib və Əcəmi NPB-də ofset üsulu ilə çap olunmuşdur.
Tiraj: 1050. Sifariş № 794